Duâ İbâdetin Tâ Kendisidir Hadîsinin Tahlîli

Bir: Hadîsteki; هُوَ= / (hüve) zamiri, zamir-i fasl'dır ki bu, yalnızca müsnedi müsnedün ileyh üzerine kasretmeyi ifâde eder. Yani, "ibâdettir" müsnedi (isnâd edilen, dayandırılan hükmü) "duâ" müsnedün ileyhine (kendisine hüküm isnâd edilen, dayandırılana) kasredilir/onunla sınırlandırılır.

İki: Haberin ma'rife getirilmesi de aynı hükmü ifâde eder. El-Miftah sâhibi Sekkâkî böyle söylemiştir. Âlimlerin çoğunluğu da bu görüştedir. Yani bu takdîrde ma'nâ, ibâdet duâdan ibârettir, başka bir şey değildir, demek olur. Meselâ:الرَّزَّاقُ هُوَ اللهُ=/"Allahu Hüve'r-Rezzâku" sözümüz, Rezzâk olan Allah (celle celâlühû)'tır, başkası değildir, demek olur. Buna göre الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ;=/"ed-duâu hüve'l-ibâdetü" hadîsi ibâ-detin duâdan ibâret olduğunu gösteriyor (yani duânın bir türüdür.) Böylece hadîsten kas-tedilen İbâdet duâdan başka bir şey olmadığı demek olur ki, bundan, ibâdetin duâ ile sınırlı olduğu anlaşılır; ama her duânın ibâdet olduğu anlaşılmaz. Daha açığı, her ibâdet duâdan başka birşey değildir, ama, her duâ da ibâdet demek değildir. Bu nokta anlaşıldıysa,

Üç: Şefaati duâ demektir diyenler için hadîste (Mü'minleri şirkle suçlamak için) hiçbir delîl yoktur. Zîrâ şefaatin'nin bir çeşit duâ/çağırma olması takdîrin de ibâdet olması gerekmez. Nitekim açık olan da budur. Çünki duâ/çağırma bazen ibâdet olmayabilir.

Dört: Nitekim İmâm Süyûtî Mu'terekü'l-Akrânında,[1] duâ'nın, ibâdet,[2] yardım istemek,[3] suâl (istemek),[4] söz,[5] nidâ (seslenme)[6] ve isimlendirmek, ismiyle çağırma[7] ma'nâlarına geldiğini âyetlerle îzâh edi-yor:

Bir İbâdet "Allah'ın dışında sana fayda ve zarar vermeyecek şeylere duâ/ibâdet etme."[8]

İki İstiâne/yardım İstemek. ;ادْعُوا=/ud'û [9] "Şâhidlerinizi (yardıma) ça-ğırın." Herhâlde Allah Teâlâ şâhidlerinize ibâdet edin demiyordur. Allah akıl versin.

Üç Suâl/istek;ادْعُونِي=/Ud'ûnî)"Benden isteyin, size icâbet edeyim." [10] أَسْتَجِبْ لَكُمْ=/Estecib lekü/Ka bûl edeyim ifâdesinden anlaşılan tekâbul karînesiyle anlaşılıyor ki, ud'ûnî lafzı benden isteyin demektir.

Dört Kavl/söz. ;دَعْوَاهُمْ=/Da'vâhum/"Oradaki duâları/sözleri, 'Allah'ım! Seni tesbîh ederiz'dir" [11]

Beş Nidâ/seslenme. ;يَدْعُوكُمْ=/yed'ûküm/"(Allah'ın) size sesleneceği günde.."[12] Her hâlde, -hâşâ- Allah'ın size ibâdet edeceği günde.. demiyor-dur.. Allah ilim ve idrâk versin…

Altı Tesmiye/isimlendirme /ismiyle çağırmak.;دُعَاءَ الرَّسُولِ=/Düâe'r-Resûli/"Aranızda Resûl'e, duâyı/hitâbda bulunmayı/onu ismiyle çağırmayı,

bibirinize yaptığınız hitâp gibi yapmayın.”[13] Her hâlde, Allah, Resûl’e yaptığınız ibâdeti, kiminizin kiminize olan ibâdeti gibi yapmayın dememiştir. Allah îmân ve hidâyet versin…

Ebû’l-Bekâ da Külliyyât’ında[14] benzer şeyleri söylüyor: Râğıb El-İsfehâni, el-Müfredat’ında[15] duânın, nidâ(çağırma), isimlendirme, isteme, birşeye yönelmeye teşvik, rıf’at, tenvîh ve taleb manâlarına geldiğini söylüyor.

Keşşaf sâhibi Zemahşerî’nin kanaatine göre, haberin ma’rife olması müsned’in (burada ibâdetin) müsnedün ileyh’e (burada da duâya) kasrını ifâde ettiği gibi bazen de müsnedün ileyhin müsned’e kasrını ifâde eder.

Buna göre, eğer bu hadîste Müsnedün ileyhi (ibâdeti) Müsned’e (duâya) kasr edersek (onunla sınırlı tutarsak), bunların istiğase ibâdettir zırva hükümlerine bu hadîsi delîl gösterebilmeleri için ;**الدّعاء**=/ed-duâu lafzındaki ;**ال**=/elif lâm’ın cins[16] veya istiğrak (bütün duâları içine alacak duâ) manâsında olması lâzım gelir.

Hâlbuki buradaki; **ال**=/elif lâm cins veya istiğrak ma’nâsında değildir. Bunun böyle olduğunun bürhânlarının birincisi de imâmların getirdiği yukarıdaki âyetlerdir. Ayrıca, bir aklî burhan daha vardır ki, o da şudur: Şâyet buradaki ;**ال**=/elif lâmın cins veya istiğrak ma’nâsı ifâde ettiğini söylersek, yani her bir duâ ibâdettir dersek, ey falancı bana şunu ver sözü de bir duâ/çağırma ihtiva ettiğinden ibâdet, dolayısıyla da şirk olacaktı.

“Eğer, ey falanca! Bana şunu ver”deki çağırmayı (duâyı) ibâdetin dışında bırakıyorlarsa, bu **ال**= elif lâm’in cins veya istiğrak manâsında olmadığını söylüyorlar ki, bu takdirde, hadîste onlar için bir delîl kalmıyor.

Şu hâlde hadîsteki; **ال**=/elif lâm ahd/bilinirlik, belirlilik manâ-sı içindir. Yanibilinen belli bir duâ/çağırma, ibâdettir. Böylece, hadîste anlatılan duâ, bilinen belli bir duâ olmuş oluyorki, o da, Allah (Celle Celalühü)’a yapılan duâdır. Yani, Allah (Celle Celalühü)’ya (veya ilâhlık pâyesi verilenlere) yapılan duâ ibâdet-lerin en büyüklerindendir demek olur. Bu Hac, Arafat(ta vakfe yapmak)dır hadîsi gibidir. Yani, vakfe hacda en büyük rüküdür demeye benzer. Hadîste geçen (ve ibâdet olduğu söylenen) duâ’nın, her duâ değil de Allah (Celle Celalühü)’a yapılan duâ olduğunu birçok luğatçı da tahkik etmişlerdir.

İbnü Rüşd ve el-Karâfî Şerhu’t-Tenkîh’te açıkca şöyle söylemişlerdir:

Suâl, talebin kısımlarındandır. Bu, aşağıdakinin yukarıdakinden istemesidir. Bu suâl (istek), Allah (Celle Celalühü)’tan olunca, duâ diye isimlendirilir. Allah (celle celâlühû)’tan başkasından olan isteklere duâ denmez. (Ama Allah (Celle Celalühü)’tan başkasına yapılan bazı ibâdetlere, duâdır denilebilir.) [17]

---

[1] Süyûtî, Mu’terekü’l-Akrân, 2/175

[2] Yûnus: 106

[3] Bakara: 23

[4] Ğâfir: 60

[5] Yûnus: 10

[6] İsrâ: 52

[7] Nûr: 63

[8] Yûnus:106

[9] Bakara: 23

[10] Ğâfir: 60

[11] Yûnus: 10

[12] İsrâ: 52

[13] Nûr: 63

[14] Ebû’l-Bekâ, Külliyât: 447

[15] Râğıb El-İsfehâni, el-Müfredât: 169-170

[16] Buna göre, duâ cinsinden ne varsa, bütün nevi ve fertleriyle

[17] Allah celle celâlühû’dan başkasından yapılan isteklere mücerred (başlıbaşına sırf) duâ denmezse bu talebe (isteğe) ibâdet hiç denmez.